

Бүгү чурттарның пролетарийлары каттыжыңар:

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 229 (11427)

1980 чылдың октябрь 1, среда

1925 чылда
үндүлүттүнген

Өткөз 2 кып.

ХАНЫ ӨӨРЕНИР

Политиктиң болгаш экономиктиң өөредилге системасын чаа, 1980—81 өөредилге чылы онгу беш чылдың доостур, чоокшулаан үезинде, СЭКП-нің ээлчегин XXVI съездининге коммунистер, бүгү совет улус төлөтүгү ужуражыр дээш политиктиң болгаш куш-ажылдык бедик көдүрүлүшүнүгү белеткен турар үезинде эгелзэн. СЭКП ТК-ның июнь (1980 чыл) Пленумунун шийирлеринде, эш Л. И. Брежневтин Пленумга илеткелинге, Казах ССР-нің болгаш Казахстанниң Коммунисттер партиясының 60 чылынга тураскааткан байырлы хуралга чугаазынга ханы аналзист берген СЭКП-нің иштики болгаш даштыкы политиканың совет кижилер бүрүнү-биле деткип, сорук киришкени-биле хүлээп алган. Ол бүгү ажылчы чоннарның политиктиң болгаш экономиктиң өөредилгезинин утка-шынарынга база ону организаастарынга улуг салдарын чедирер.

Эрткен чыл ленинчи өөредилге чылы болган. Бо өөредилге чылы оон уламчызы болур. Амгы үеде партияжи өөредилгенин системасында 28 муң коммунист болгаш партия кижигүзү эвес актив, экономиктиң өөредилгеге, коммунисттиң куш-ажыл школаларында 29 муң ажыг, ажил-иши, комсомолдун политиктиң өөредилгезинин хевирлеринде 9 муң чыгыш аныктар хаара туттуңган.

Политиктиң школаларының болгаш марксизм-ленинизмниң үндэсинин өөренир школаларының дыннакчылары В. И. Ленинниң намдарын, СЭКП-нің иштики болгаш даштыкы политиканың айтырларын, СЭКП төгүзүп, марксизм-ленинизмниң кол кезектерин, а ол ышкаш марксизм-ленинизм деп чүл дээр айтырыгын тайыл-бырлаан «Делегейни чаартып турар эртем» деп курсту өөренирин уламчылаар. Өөренир ужуражы эртемниң эрткен чылы өөренип дооскан дыннакчыларга оларын билининиң денелени болгаш сонугураалын барымдаалап тургаш, В. И. Ленинни чамдык ажылдарын, СЭКП-нің документи-лерин, партиянын иштики болгаш даштыкы политиканың айтырларын, Ленинни партиянын дуржулгазын өөренири сүмелет турар. Семинарларга К. Маркстың, Ф. Энгельстың, В. И. Ленинниң ажылдарын, СЭКП-нің съездилеринин шийирлерин болгаш документи-лерин, эш Л. И. Брежневтин ажылдарын өөренирин уламчылаар.

Чаа өөредилге чылында ажилчыларын, специалисттерин болгаш удурткучуларын хөй кезини экономиканың болгаш эргелеп башкаарының үндэсин билиглерин, куш-ажылдын ажыктың бедилеринин айтырларын, бүдүрүлгенин мурнакчы дуржулгазын, социалисттиң чарыгы болгаш ажил-агый механизмин сайзырагайжыдары деп курстарын уламчылап өөренир. Оларны доосканнар «Ажил-агый механизмин сайзырагайжыдары» деп курстарын өөренир.

Партияның ээлчегин съездинин бүдүүзүндө партия, комсомол болгаш экономиктиң өөредилгелерин системасынча, массалык пропагандалын бүгү хевирлеринге «Ленинни Коммунисттер партия — бистин үеиниң угааны, алдары болгаш нүүрү» деп темага 1—2 кичээлдерин эрттирерин сүмелзэ. Бо дугайында солуннар парлаттыгын материалдарын, тус-тус районнар семинарларынга алган билиглерин ажаллап тургаш, ону организаастыг, бедик идея-теоретиктиң деклелге эрттирери чугула сорулга болур.

Политиктиң, экономиктиң өөредилгелеринин бүгү-ле хевирлеринин дыннакчылары 1981 чылдың марттан эгелзеп, СЭКП-нің XXVI съездинин материалдарын өөренир. Ол үеде СЭКП обкомунун Политиктиң чырыдышкын бажыны тускай семинарларын эрттирер.

Партия организаастары политиктиң болгаш экономиктиң өөредилгенин дээштин бедилерин, онгу беш чылдың онаалдарын чедишкенин күүседиринче, партиянын ээлчегин съездинин төлөтүгү уткуур дээш социалисттиң чарышка дыннакчыларын илдепкелиг киришкен турары чедиң алырынче кичээңгей салып ужурулг. Аңаа пропагандист шийирлерин ролду ойнаар. Политиктиң, экономиктиң өөредилгенин системасынча 2600 хире пропагандист ажалдаар. Ажил-ишчилерин марксизм-ленинни мировоззренезин хевирлээринге, политиктиң, экономиктиң билиглерин бедилеринге олар улуг салдарын чедирер. Кижилериниң меделери бедик болган тудум-на, бүдүрүлгеге эки ажалдаар, куш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн, ажилдың ажыктың бедилеринин курлавырларын дилеп тывар, ону ажылалга кириер хемчеглерин алыр.

Пропагандисттерин программалар-биле өй-шаанда хандырары, темалар айы-биле хергелетиптер литератураны, тус черини материалдарын чымыр, техниктиң херекселдерин база көргүзү материалдарын ажаллап талазы-биле методиктиң дузанын чедирер райкомнарның политиктиң чырыдышкын кабинеттеринин, политиктиң болгаш экономиктиң өөредилгенин чөвүлелдеринин хүн бүрү ажилындан хамааржыр.

Амгы үеде болуп турар өткө-сонгулдаагы партия хуралдарына болгаш конференцияларына политиктиң болгаш экономиктиң өөредилгенин эрткен өөредилге чылында байдалын ханы аналзеп, чаа өөредилге чылында четтестерин чыйладыр, оон дээштин бедидер дээш ажалдаары партия организаастарының чугула сорулгаларының бирээзи болур.

Хүн бурузун шалыпчы болдулар

СИГЕНЧИЛЕРНИН ЧЕДИИШКИНИ

АДАКАЛГАН	ШАЛЫПКЫН ЧОРУДУП	КҮҮСЕДИР ЧОКШУЛААН
Алла-Мадыржылар мал чени белеткериңиз даала-зын бүрүн күүседир сорулга-биле хөй күштү мөңнөп, сген шөдлеринге ажалдап темизин кошкатпайн келгенин түнелгенде 3205 тонна сгенни белеткеп, планын 94,3 хуу күүсеткен. Совхоз-туң салбырларын аразында чарышка Ак-Даш салбыр өскөлөрүн мурнап, сген кезип белеткээр планын август-ла ажал күүсеткен, ол ажалды соккатпайн келген.	«Мурнакчы» совхозтуң дирекциясы, партоому мал чени белеткээр ажалдары багай эвес организаастап келген. Ам хуу-шөдлерде 118 кижилег 16 эвено ажалдап турар. Олар бо хүнерге чедир 1490 тонна сгенни, 100 тонна сенажты, 350 тонна сиду-лусту болгаш 52 тонна будук-бүрүнү белеткеп алыган.	«Чыраа-Бажы» совхозтуң ажил-ишчилеринин иштинин ма-лынга четир чемперин белеткен алыр дээш күжү-нишкенин ажалдап турар. Дагыр-Шеминиң Монгуш-Удуй-оолга удурткан механиз-мизааста сгенни бригаданын кижигүзүни совхозтуң Чыраа-Бажы болгаш Хорум-Дар салбырларында сикос са-лышкыны доозуп турар. Көк-Тал, Оңгар-Буга, Алаа-деп черлерге тарзан кукуру-занын дүжүдү багай эвес болган.
Салбырга чед эвено ажал-дап чылаан. Олардан Оңдар-Донгүр-оолдуң база Донгак-Дамдычалтын уаурдун эвено-лары социалисттиң чарышка каш удаа тийлекч болуп келген. Ол ышкаш Тыва АССР-нин алдарлыг сугат-чызы Алдан-оол Кызыл-оол-дун өг-бүдө эвенозу 21 тонна сгенни кезип белеткээр. Сал-бырда айт каларчыны Оңдар-Дондун сугаттыг сугатчыдан чыда калбайн, 10 тонна сген кезер планын 23 тонна кыл-дыр күүсеткен.	Совхозтуң девискээринде бо чылын сген багай үгенин барымдаалаан. Танды район-нун девискээринде мал чени белеткээр-биле механизаста-ан бир бригаданы чорут-кан. Олар хөй сгенни кезип, престезин болгаш ажилын уламчылап турар. Оон кел-ген сгенни кыштагларда ве-дирип, сарааттап турар.	Бригаданын механизатор-лары айгы үеде Чыраа-Бажы салбырын Шык-Бажы сүт-бараан фермазында 1162 то-на, Хорум-Дар салбырын Дон-Терек фермазында 2871 тонна сикосу салган. Ам Хо-рум-Аксы деп өрде сенаж са-лышкыны эгелзэн. Бизда 150 тонна сенаж салдыган.
Сген белеткээр уламчылап турар.	Сигенчилер ортузунда со-циалисттиң чарыгын органи-заастаан, оон түнелсин ол хонктал үндүрүп турар. Ка-ра-Сал Оюк, Хорумуку Ка-зыл-оол, Херте Озук-оол оларын сгенни эвеноларын чарыштын мурдугу олчуу-ла чоруп, бирээзи 52—70 тонна чедир сгенни кезип, сарааттаан.	Кукорула ажал турар ме-ханизаторлар Күжүгет Эйр-оол, Юрий Куулар, Сат Да-дар-оол хүнде 5,6 гектар чер-ин кукурузанын кестирер тургаш, 8—9 гектарын кес-тирип, нормазын доктаамал ажал күүседип турар. Ногаан-массаны салыр оңгарларже сөөртүп турар чолалчылар Баазан Алар-оол, Монгуш-Дакар-оол, Сотта-Белек кы-зылжак ажалдап турарлар. Бригада он муң тонна сген белеткээр планын күүсе-дип чоруктаан.

М. СУНДУКАЯ, Чоюн-Хемчик район.
С. КАРА-САЛ, Бай-Тайга район.
О. МУНЗУК, Чоюн-Хемчик район.

Аркадий Сулду-оолович Монгуш Тандыда С. К. Тока аттыг совхозтуң хоочун механизаторларының бирээзи. Ол бо хүнерге Калкың №3 трактор-хуу бригадасында шу-дургу ажалдап, шалыпчы-ларын санынга кирип, сөөгү беш хонуктуң түнелсин-биле комбайнерлер ортузунга на-рышка ол ийни черже үгеп. Оон социалисттиң чарышка кыйгырган эки Хевен-оол се-зон дургузунда 170 тонна тарзан бастырар дээш хүлээ-гезин 120 хуу күүсеткен.

А. Монгуш кукуруза сезон-да хүлээгич нормазын ажал күүседипсе-даа, СЭКП-нің XXVI съездинин төлөтүгү ужуражыр дээш улам күжү-нишкенин ажалдап турар. ЧУРКУТКА: А. Монгуш. А. ЗАЙЦЕВИЧ фотогу.

Темпини кошкатпайн

«Кара-Хыл» совхозтуң де-вискээринде кыштын тынжы-хун келген тудум-на, биле билинин оор. Көдө ишчи-лер кыштаглар малга четир чемперин белеткен алыр дээш кызылжак ажалдап, темпи-нин кошкатпайн турар.

Амгы үеде кокус-ула ажал-даан, шалыпкын доозар дээш ажал хайыккан. Мал чени белеткээринде чүлө совхоз ажилчылары эвес, харын Дамсы-Аксы суурда ажал ор-ганизаастарының ажалчы-лары, школаларын илдепкелиг кезип турар. Оон түнелсин-де ажил-агый мал чени белет-кээринин планын 86,2 хуу күүседип, өске совхозтарын мурнап берген.

Бригадалар, эвенолар бол-гаш тус-тус сгенчилер орту-зунда социалисттиң чарыгын калбарткан. Оон түнелсин он хонуктап үндүрүп турар. Чоокта ия үндүрген түнел-синде бирги черин Сыылак-Кадыр-оолга удурткан турут-бригаданын сгенчилер, ийгилиян контроа ажалда-чылары, үшүк, дөртүк черлер.

ни комсомолчу-аныктар бри-гадазы (бригадир М. Арап-чор), башкы Күжүгет Чуру-куга удурткан тоску клас-стын өөреникчилер бригаданы тус-тузунда ээлзэн.

Сгенчилерин ажалдаар, туртааларына таарымчалыг байдалдарын тургускан. Ту-рунун бригаданын төндөдө айтхуудастары, хана со-лунуларын үргүлү үндүрүп турар. «Билин» иштининин же-де организаастарының кес-тирерин сгенчилерге кээп, лекция, боссадары кылып берип турар.

Амгы үеде Турунгу хоу-зула кокус-ула бүрүн ажал дооскан. Ыңгаанжы Кежегели-Хову, Суклак деп черлерде сула кезилген чо-рудуп, болуп, сарааттаар ажалдарын кылып турар.

Кара-хончур мал чени белеткээринин даатманын сен-тябрь айда бүрүн күүсе-дип улам күжүнишкенин ажалдап турарлар.

Б. БАРБА, Бай-Тайга район.

ОРБИТАГА УШ ЧЫЛ

УЖУДУШУ... ажал-АРАР ТӨП. (СЭТА). 1977 чылдың сентябрь 29-та Чер чогуунун орбитаның салып үндүргөн «Салют-6» дээр эртем станциясы космос дөлгөмүндө үш чыл дургузунда ажалдап келген.

Ол үеиниң дургузунда станцияга үш кол болгаш сес экспедициялар барып ажалдаан, «Союз», «Союз Т», «Прогресс» хевириниң транспорт корабльдеринин 24 удаа туудуштурулганын боттандырган. «Салют-6» станцияны ажаллап тура эр-тем-техниктиң шинчилелдеринин болгаш шенелдеринин калбан программанын күүсеткен, ур хуусаада ажалдаар баш-карылгалыг космос комплекстерин тур-гузарынын улуг дуржулгазын чедиң ал-ган. Дөртүк кол экипажыны ажалын кириштир алырга, башкарылгалыг чу-румга станцияның ужудушкунуңуң ий-ти үеин бүдүн чартын чыл ашкан.

Леонид Попов биле Валерий Рюмин ор-битага 173 хонун ужулуп келген болгаш ужултушаан. Сентябрь 29-та оларның программасын контроль медицина шин-чилелери, велоэрометрге болгаш «мак-наар» орунка куш-дамыр шинчээшкени-ни, агаар эрттирбес «Чибис» дээр ностом-ну ажаллап тура белеткелдер кылыры кырган.

КОСМОНАВТЫЛАРГА КУБАНЫН ШАННАЛДАРЫ

ГАВАНА. (СЭТА). Куба Республикасының Күрүнс чөвү-лели ССРЭ-нің ужулукту-космонавтыны, Совет Ээле-лини Мадыры полковник Юрий Викторович Романенко-га Куба Республикасы Маа-дыры атты тыымшпаан, ону «Алдын Сылды» медаль-биле болгаш «Пайа-Хирон» орден-биле шаңнаан.

Кубанын баштайгы космо-навтыны полковник Ар-нальдо Тамayo Мендеске Ку-ба Республикасы Мадыры атты тыымшпаан, ону «Алдын Сылды» медаль-биле болгаш «Пайа-Хирон» орден-биле шаңнаан.

Орбитаның «Салют-6» — «Союз» эртем-ишчилер комп-лексинге космоска кадыч-руткан совет-куба ужудуш-кун үезинде онаалдарын мадырлыг күүсеткени дээш ол космонавтылар шаңнаткан-нар.

(СЭТА).

МОСКВАДА КЕЛГЕН

ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң Президиумунун чалаанын ажаар Индия Респу-бликаның Президентин Н. С. Редди албанын найралчы аң-чоругн кылып, сен-тябрь 29-та Москвада келген.

СЭКП ТК-ның Чингиле секретары, ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын бирги ораакчыны Н. А. Тихонов, албанын өске-даа кижилери Индиядан аалчыны аэро-дромдан барып уктаан.

(СЭТА).

ХУУСАА БЕТИНДЕ

ДОНЕЦ. (СЭТА). Донбас-стың куш ажалчылары дага-дарынын оолдарын күзүн каан саанп көргөн: бөгүн шахтер-куш фабриказы — област ая-улугларының бирээзи — беш чылдын онаалдарын хуусаа бетинде күүседипкен. Салыг четкилеринге 60 миллион чургыны болгаш 40 муң центнер диетикти ээти чоруткан болган.

Адырны үстүрүлүг үнел-гичи шийикчелер чедиш-кенине орутку азыктан. Беш чылдың эгелзепен бээр про-дукцияны кылып үндүрерин ийи каттап көрдүктен «Донец-птинешпром» деп Украинда эң улуг дөң трестин специ-лизаастаан бүгү бүдүрүлгелери өл уганышкыны-биле чоруп оор. Индустриалдыг төптөр болу берген доорайларын чогуула тургускулаан куш

ажылдыг ажил-агыйларын чартыг чепсөөзүрүн чалгы-азай комплекстег программ-агаар боттандырып турар. Куштары чептерлеринин эр-теңге үндүлүлгелерин ра-ционалыр-биле дүштүрүп бүдү-рүлгенин чартканын Донецки-нин куш ажалчыларында хун санында-ла ийи миллион чедир чургыны чып алыр органы берген. Республикан-а ол бедик ол чартуут куш-ажыл чарыгдарынын чык-кылырган байдала чедиң ал-дыган.

Эт бүдүрери база көвүдөп оор. Чикээ, Еленинскинин куш фабриказынын төлөрилел күчүзү ийи каттап улгаткан-дизаастаан бүгү бүдүрүлгелери өл уганышкыны-биле чоруп оор. Индустриалдыг төптөр болу берген доорайларын чогуула тургускулаан куш

ажылдыг ажил-агыйларын организаастыг комитеттин дар-галы В. П. Сергиев ажиткаш, ССРЭ-нің болгаш МАР-ның девискээрлеринде чуманын бойдуста өскүп болурун амгы байдалын дугайын эңчүзү-биле чугаалаан. Оон дараазында Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң Дар-газынын ораакчыны К. С. Шойгу IV совет-моол конфе-ренциянын киржикчилеринге байыр чедирип, үр-түнелдиг ажалдаарын эртемдепверге күзөн.

Дүүн хүнүн эртенги хура-лынга конференциянын кир-жикчилери чугаалажып турар

ХАЙГЫЛЧЫЛАРНЫН КИЧЭЭНГЕЙИНДЕ

Монгуш-Тайганың көдөз ажил-агыйлары ишчилерин онгу беш чылдың доозукчу чы-лында социалисттиң хүлээге-лерин күүседир талазы-биле бо чылдын эртен айларда багай эвес ажалдаан. Со-вхозтар нитинин малын баш саппын өстүрүлгенин чыл-панын: мыкыстыг 123,6, өшкү-110,6 хуу, чылгыны—112,4 хуу күүсеткен. Мал ажалы-нык продуктуларын күрүнге сазарынын планын онаала-зын: ээтин—103,4 хуу, дүк-тү—101,5 хуу күүсеткен. Ни-тинин малын башуун чемпер белеткээр планын база бот-тандырган. Районун ажал-агыйларында хөй-хөй мурна-кчылар ол чедишкенин чед-дип алырынча үндүрүп кыргы-лар, 49 малын турдур чүс-башка оялаштыр 80—107 че-дир чаш төдү менди камга-лап алган.

Устугаа чедишкенин чед-дип алырынга районун удурткуч контролдеринин кийрер үлүгү биле эес. Амгы үеде олар боттарынын кол кичээңгейин кыштагларын белеткелди чедишкенин доо-зарыче, нитинин малын ху-раалыг кыш ажалдарын тур-гузарыч ажалдарын тур-гузарыч чедип алырынга ула-дырган. Бо чылын районун

чүдүлөр хөй. Бо дугайын чер-череде улусуку контрол бөлүк-теринин болгаш постулары-нын чоруткан рейдлерин, ха-налдарын тодораткан. «Мал-чыны», «Мөгөн-Бүрөн» совхоз-тарда малчыларын чамдык кыштагларда сгенни амгы чедир чедирип, сөөрттөн, Чамдык малчылар кышта-ларда чедирген сгенни, көк-суулары сген калаларына корум-чурумун кылдыр са-малтап албанын хынаадаан илерзэн. Малга чен каап бээр шажаларын, сүт кудар онга-чаларын четте белеткен ал-банын кадырлар бар. Ажил-агыйлары мал турар де-вискээрлерин бай-биле кыл-гай 7 кукуруза чалгыш-даа хынаадалар чоруткан үеде чен белеткестиркен. Совхозтар-да сүт сөөртүп 14 автомаш-ныны белеп кылдыр септеп албаан.

Бо чикеттиг четтестерин чайладырарын дээштин хем-чеглерин алыр-биле район-нун улусуку контрол комитети совхозтарын парткомнар-биле сүмелдешкен, контрол-ду күштүдүрүлгенин хемчеглерин айт турар. Кыштагларын белеткелди база ону эр-теринин үндөдө контрол-ду-налдык доктаамал топура-лыг мал ажилынын брига-даларында, автопарктарда улус-чу контролдуң 13 постузун, 3

бөдүүн тургускан. Оларнын составында 58 контролдер ха-вара туттуңган, ажалдап турар. Бөдүлгелерин болгаш постуларын кескинуур мал чемперин четир курауларын тургузар, кыштаглар-кынга белеткелди ойнаанда доозар талазы-биле ажалда-да чедир кылдырмаан чүд-дерин илерзип, четтестерин чайладыр талазы-биле хем-чеглерин ап, боттарынын сү-мелерин совхозтарын дирек-цияларыга, парткомнар-га кирип, айтырларын тургу-зуп турар. Контролдеринин синал-онаалында үндүлгенин ажалын эл тургусуларын чамдык хемчег-ки алдынып турар.

1980—81 чылдарда мал кыштагларын белеткелди талазы-биле СЭКП об-комунун борузунуң болгаш Тыва АССР-ның Министрлер Чө-вүлелиниң доктаамал топура-лыг мал ажилынын брига-даларында, автопарктарда улус-чу контролдуң 13 постузун, 3

Монгуш-Тайга районун удурткуч контрол комитетинин даргазы.

Д. КУУЛАР, районун удурткуч контрол комитетинин даргазы.

„Шынның“ почтазы эрткен айда

ЧАГААЛАРЫҢАРНЫ МАНАДЫБЫС

Чоокта чаа Монгуш-Тайга районун Мугур-Аксы ортумак школанын башкысы С. К. Салмактан „Шынның“ редакциясына чагаа келген. Светлана Кунгаасанын бижикти тарап болза:

„Кызылда куруенин педагогика институтун филология факультетин бо чылын 17 киж чедимшиктин доостувус. Оларын киж бурзу торон Тываыстын англ-ангы булу-нарында чаа 1980 — 1981 өр-длге чыла-биле ажылдан кирген. Өөренип чеди алган эртемнистин аайы-биле шко-лаарга уруглар өөредип, баш-кылаар берге болган харым-сагалам ажылымыс эгелээн.

СЭКП-ин XXVI съездинин күш-ажымын чогадыкчы бе-дик көрүзүслер-биле уткуур дээш бистин доозукчулар ам-гы үдө арываста харылажым, социалистич чарым салым ажылдап тур бисе.

Бурдуреленин хоотунары-даа, бо чылын школаларын, техникумдарын, институттар-нын парталарын, артында үдөс ажыл-агыйын англ-ангы адмларында ажылдап киргенер-даа СЭКП-ин ам болур ээлчегин XXVI съездинин күш-ажымын чедимшиктин негиз уткуур дээш шудуру ажылдап турарын редакцияга хүн бүрү кээп турар чагаалар-да бижик турар.

Нийтинин маалыга чед беле-кел-биле тараа ажал аларын калыскашкын чы-мыштыг сентябрь тынпел. „Шынның“ почтазы-биле сен-тябрьда редакцияга 370 ажыг чагаа келген. Ол чагааларын 122-ин ажыгдынар, 159-ун албай-халкылар бисе чорт-кулдарып. Редакцияга келген чагааларын темаларга база англ-ангы.

Хөөмей, каргыраа, сыгыт — тыва улустун уран чуу-лунде бир онкагай черин ээлеп турар. Ынчалза-даа ону ыры-кожамык ышкыш киж бурзу күүседип шы-даас элэрин билингир, чүгле анаа салымныг ки-жилер бараан болуп чо-руур.

Эрткен дыштаныр хүнде найысылал Кызылдың филармониясына республи-канын хөөмейжилер, сы-гытчылар болган каргы-раачылар конкурсуу болуп эрткен. Анча нийтин-биле он район киржир турган.

Хөөмей, каргыраа, сыгыт — тыва улустун уран чуулунде бир онкагай черин ээлеп турар.

ХӨӨМЕЙИМ КАГБАС-ЛА МЕН..

а херек кырында үш-ле район киришкен.

Конкурстун соругаы болза, келер чылын Тывага болур Бүгү-эмгектин хөөмейжилер болган каргыраачылар фестивалына киржирлерин шилин алы-ры болур. Он ылай бистин республиканын уран чуу-лунде хөөмей, каргы-рааны сайырадырынга элээн нийтин берин турар.

Ынтанган бо соруга бие конкурсту органистаан ужуру ол.

Ус конкурстун негел-леринге дүштүр чамдык чедимчелин талаалар бар-даа болза, күүседикчилерин аразында чогадыкчы темалар кызым болуп тур-ар. Ол ышкыш өске күү-седикчилерин талаанында хөөмей, каргыраанын сөс-домак конугу чевен болган кандай. Удуге талаам-биле база кошмак, национал хөгжүм херекселери-биле чүгле Чөөн-Хемчиктин та-лаалары элээн көрүштү болган. Ынчалза-даа ол рай-онун «Бельшевик» сов-хозтан келген Александр, Николай, Виктор Куулар-лар үдөлгени гитарга ой-нааны таарымча чо-к.

Баштайгында хөөмей, каргыраа ийи-чангыстын күүселделери болулаан. Он сонда ансамбльдер кө-рүлдө эрткен. Бо көрүл-деге чүгле Чөөн-Хемчикте «Алдан-Маалыр» совхозтун «Сыгырга» аттыг болу-келген, өске черелерде кел-бээн. Нийтин-биле шили-

геге ук ансамбль эки деп нактаткан.

Ийи-чангыстын күүсел-дезинден талантыллар ук конкурстан плерээн. Чи-жээ, Кызыл хоорайнын талаан, хоочун күүседикчи Дмитрий Очурун ук кө-рүлдө иденкейлиг, чога-дыкчы чорун көрүкчүдер магадап көргөн. Ол дамы-ра, хөмсү-биле үдөйишкан.

хөөмей, каргырааны күү-сеткенин солун болган.

Баруденин түнелинде шилиттингенерге мактал бижиктерин болган өртек-тин белектерин тыыскаан. Сыгытчылардан Константин Монгуш, Ким Монгуш (Чөөн-Хемчик), Виктор Монгуш (Кызыл район) оларга бирин, ийити болган

үшкү чергенин диплома-рын тыыскаан.

Хөөмейжилерден Монгуш Сундукай, Виктор Куулар, Николай Куулар өлөр дип-ломнар-биле шаңдалган. Ол ышкыш Кызылдың башкы училищезинин сургуулу хө-рөжөн хөөмейи Салдух Валентина кирешкен, шаң-нал-мактады алган.

Конкуре төнерге, он киржикчилер болган жюри келгүнири санал-онал солуп, чүве чугаалаан. Анаа Москвадан кээп киришкен, музыковед И. Богданов санал берген; ол каргыраа, хөөмей, сыгыт талаам-биле шилчиле ажылып кылып чо-руур. Сөс-домак база үе аайы-биле өскөр-лүп турар боор ужураут; конкурска ки-ришкенериниң баралаткан эстеринин эрги боор турарын ол чугаалаан, хө-рөжөн кижилерин сыгыттып, хөөмейдеги өөредирин шепээрин сүмөдөн. Он ылай тына хөгжүм херекселери-биле үдөлгени кылырын, чогаалчы С. Сарыг-оол сөс ду-гайын, конкурсту бир дугаар органиста-тап турарын; М. Сундукай школаларга каргыраа, хөөмей, сыгыт болгунерин органистаарынын ажылынын чугаалаан. Анча өске-даа ажыктыг санал-оналдар киришкенер бертигээр.

ЧУРУНТАРДА: конкурска бижик черин алган Дмитрий Очур, Чалаанадан күүсе-дикчи Сат Мейинг-оол олар күүседе үе-лениде.

О. ОХЕМЧИТИНГ фотолары.

КҮЗЕНЧИГ ААЛЧЫ

Културтугуну көдө Кул-тура бажымынын «Тере-Хөд-дүн чалгыларын» агиткульт-бригадын бот-тыныгыр ар-тистери көдөниң ажыл-ишчи-леринге күзенчиг аалчы апар-ган. Бо чылын эгезинде боор-ле ук агитбригада Алдым, Устүтү Базымтыларга, Каргы-да, Чодалыда малчынарга, ивижилерге сөс ууда чедип чо-раап. Кадыр-берт тайга, сында малчынарга чедери бестин бе-

ден авес, ааттыг чорур апар.

Концерттин программасын үе-үе аайы-биле таарыштыр тургузуп турар. Култура бажымынын директору Борнак Эркекенин интермедиялар солун. Чалааларын шодуп, мурнактыларын алган-мактан турар. Фанна Солам, Светлана Кунгаа, Ирина Шоожун бол-ган өскөдөргө-даа көрүлү-лөри чон сонугап турар.

Агитбригаданы көдө Кул-тура бажымынын уран чуу-лууртукчуу Михаил Дудуп утурган. Ол култура шугу-мунга чээрби ажыг чалларга бараан болуп чорур. «Тере-Хөддүн чалгыларын-биле» ка-дык лекция, бееделерин база чорутуп турар. Бо ажыла совхозтун специалистери илеп-кейлиг киржип турарлар.

Д. ЧЫМБА.
Кызыл район.

СПОРТ

ЧААСКААН 100-КЕ УДУР

Кызылдың шыдыраачы-лары Красноярск чурттуг делегей мастери Лев Псахистия профессор ачалы Красноярскин ач-чи институтунда ажылдап турар. Ол оглун он хар-лымында шыдыраага хан-дыкшып эгелээн. Лев 18 харлымында мастер апарган.

Сибиринин талантыг анык мастери шыдыраа өнүнүн шыпык бедниче дүрген өзүп, мергежилни сайырадып оор. Он сөөлүгү үш чылда чедип алган бедик аттары бо: шы-дыраага делегей мастери, РСФСР-нин чемпиону бол-ган анык мастери аразы-гына СССР-нин чемпиону, Люблинге (Польша) делегей

мартыдазынын. Совет Эмгектинде бирин чери дээш шудура өнүнүн тил-лекчи.

Ол хары угда хой кижилер-биле чааскаан ойнаа-рын 4 сезисымын эрттир-ген, 100 киж-биле ойна-нып, оларын 80-ин ук-каш. 15-и-биле хайымна-кан, бекшиге уттурган. Мастер ойнакчыларын 80 хууун удуп каан.

Делегей мастери Л. Псахистия удуп алган шы-дыраачыларын аразында эртемден Ю. Аранчин, э-чи М. Куулар, электромон-тажник В. Заверин, тренер Н. Шинигин, инженер М. Адыг-оол олар бар.

Д. САЛЧАН.
ЧУРУНТА: Севанс үезин-де.
В. ЗАЙЦЕВИЧ фотозу.

«Динамо» тиилээн Футболга «Тувинская правда» солунун шана-лы дээш маргылда бол-ган. Анаа Тураннын «Ав-

тунелинде «Динамо» бир-ги черин алган, солунун шилчирн кубогун чаалап алган. Ийити черин «Авто-мобилист» ээлээн.

А. ДЫРТИЙ-ООЛ.

Стел теннисиин Кызыл хоорайнын «Спартак» эки тура спорт нийтинелинин команда болган хуула бир-ги чери дээш маргылдаан чоокта чаа парктин теннис залыга болуп эрткен. Анаа алды команда киришкен. Бирги чери Кызылда үнү-токтар школанын уруг-ларынн найырадыг ка-

мандазы алган, шилчир кубок, ышкыч база бирги чергенин диплому-биле шаңдалган. Команданын келгүчүлүгүн хундулел бижиктерин, жетоннары тыыскаан.

НАЙЫРААДЫҢ САЛЫГЛАРЫ

Шыдыраага хандыкшы-дылар бо хүннерде солун ужуражымнык иш-нарын херечилер болган. Бир-де дугаарында бистин аалчы-ларымыс болуп келген моол шыдыраачылар эш хуу-нун ужуражылгаын эрттирген.

Бирги хөлге республи-канын «Спартак» эки тура спорт нийтинелинин чемпи-ону, СССР-ини спорт мастеринге кандидат Н. Шинигин биле МАР-ынн бирги чери дээш маргы-лаазын үшкү чери элээн хуула медалдын эди-лекчиш Уба-Нур аймак-тын Таралын сумуунда 8 чыл школанын чуртла башкымы, бирги разрядчы Шоов Сачбууорж ойнаа.

Н. Шинигин эге көштерде уруулаачыларын халас бода алышкан чактырын ажылаан, туружу баксы-раан нойн талаанчы бо-далдарын мөөнөн хал-дааш, дүжүп бөөрүчө ай-бадаан.

Ийити хөлге Тандыла Дуржугла станицанын

ажылдакчы республика чемпиону чоран З. Оржак Улангом хоорайнын № 2 школынын биедиги башкымы, ийити раз-рядчы Самдан Найжакка удуу агы-биле ойнааш, бола бурзуун бот-бодунга кам-галдыг бижыг харылаалыг кылдыр тургускаш, олар-нын-биле чараш халдан салганынын түнелинде бүүрүлүгү удуу алган.

Ийити хүнде найысыла Кызылдың спортчу алды-нын бирги разрядчы В. Бузукбаев-биле № 7 шко-ланын өөреникчиш, ийити разрядчы К. Кунгаа камта-лаан. Олар үстүнде ады-үнгөн моол шыдыраачы-лар-биле кайымы-даа хай-ымнашкан.

Ынтанган найыраады эш хуу ужуражылгаын салгылар: 3:1 санга, Тыва АССР-ини шыдыраачы-ларынн тилелтези-биле доозулган.

С. ДАНЗЫ.

ЧУРУНТА: моол шы-дыраачылар-биле оюн.

база М. Ооржак — Л. Сат олар дараалаштыр элээн-нер.

Тиялектилерге «Спар-так» эки тура спорт ний-тинелинин хүнүлел бижиктерин болган өртек-тин белектерин тыыскаан.

Е. МАНЗАНОВ.
маргылаанын судьясы.

Телевидение

ОКТАБЕР 1-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

10.00 — «Ус Информастыг программа, 10.40 — Эртенги гимнастика, 11.05 — «Крошун дыштанылгалары». Хой сериялыг уран-чечен телефильм, 1-ги серия, 12.20 — «Чалыларын адрестер», 13.20 — Медээлер, 13.25—16.00 — Чапсар, 16.00 — Медээлер, 16.20 — «Улустарын найырамын Патрис Лумумба аттыг университетин 20 чыллыг», «Университетке сөс», Документалдыг фильм, 16.40 — Ю. Смуул. Амдыралын болган чога-дыкчынын арылары, 17.25 — Москвадан комсомол ша-налынын лауреасы «Шолачы чылдар уруглары» улустун хореография ансамблинин концерти. Автомобилистерин Култура бажымы, 18.10 — Нигериянын национал байр-далы — Хамаарышас чорукту чарыдалынын хүнүгө кино-программа, 18.30 — «Орус чу-гаа».

КЫЗЫЛДАН

19.00 — Телемэдээлер, 19.15 «Ажыктыг чорук болган тын дээш», 19.40 — Телемэдээ-лер, 19.50 — «Политиктиг бо-гаш экономиктиг өөрелдег системасын чаа өөрелдег чымылын эгелээр», Беседа.

МОСКВАДАН

19.00 — «Гористер, харым-лаар» 19.30 — Молдав ССР-ини Куртедарадуонун хору-нун концерти. КЫЗЫЛДАН

20.00 — 21.15 — «Хаанын бүтү-ле шери». Уран-чечен телефильм, 1-ги серия.

агаар

ОКТАБЕР 1-ДЕ

Бөгүн республикага шокор булуттар, чагбас. Мурнуу-барымн чүк улаанышкынга хаттын дүргенин секундада 5—10 метр чедер. Агаарын температурасы барымн тала-лы районунга 21—25, өске артыккарынга 14—17 градус ачылган болур.

Кызылда шокор булуттар чагбас. Мурнуу-барымн чүк улаанышкынга хаттын дүргенин секундада 5—10 метр чедер. Агаарын температу-разы 20—24 градус чымыр.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ОКТАБЕР 1-ДЕ

«НАЙЫРАА»: «XX чүс чы-дын дээрбелери» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узат-кан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Чалаалайын току» 9.30, 11.00, 14.15, 15.45, 17.15, 20.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Эпн келген хү-нү» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Будамчы» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

АНСАМБЛЬ ЧАЛАП ТУР!

Профилелдеринин Тыва обла-стын «Радость» («Өөрүшкү») деп ыры-ды болган таныын уруглар ансамбли-ге нийти ыры бөлүнгө болган таны бөлү-нгө бичин оолдарын хүдээп алырын чарап тур.

Ансамблеге 1-дө 6-ты классың оолда-рын хүдээп алыр.

Хүдөөп алымынга бижилгени кыл-дыр адрези Кызыл хоорай, Кочетов ку-думчузун 30 дугаарлыг бажында № 6 кабинет, эргентиниң 9 шактан 18 шакка чедир.

ПРОФЕЛЧӨВУЛЕЛ.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

1980—81 өөредилге чылын-да Тыванын республиканын туузу мастерлеринин школазы өөреникчилер хүдээп алырын чарап тур.

Школа туудугу мастерлерин белекээр. Совхозтардан, ту-дуг болган өске-даа органи-зациялардан өөредилге-биле чо-руткан, а ол ышкыш, күзгүн, нерин школага хүдээп алыр. Кирерин күзгүнтер 17 хардан өрү намызлыг болган 7—8

классан кууу эвес эртемниг болур.

Школа өөреникчилерин айда 14 рубль стипендия-биле, нийтинин чуртталга бажымы-биле болган орун-дөжөк-биле халдырар.

Школага кирериниң шыжал-далары чокка хүдээп алыр. Өөренир хуузазы бир чыл. Өөредилге 1980 чылдын ок-тябрь 1-ден эгелээр.

Билдиринишкын, автобио-графияны, ларактеристиканы, эртемни дугайында докумен-тин, кадыктың дуга-ында шымылган дараазында адресте чорудар.

665510. Тыва АССР. Туран хоорай. Найыра куудумчуу, 13, мастерлер школазы, дирек-тора.

Паспорт болган шери биле-леди боду эжеп көргүзүр.

Редакцияның адрези:

Кызыл, Шетинкин-Кравченко куудумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОНЫ: харысалгалыг секретарымы 2-23-35, секретариатын 2-23-35, партийж кидизиниң 2-31-75, култура кидизиниң 2-23-54, көдөс ажыл-агый информации кидизиниң 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны

Редакторун 2-24-63, редакторун ораалчыларын 2-35-24, 2-31-75 амыраал болган совет туркут кидизиниң 2-37-13, пропаганда кидизиниң 2-21-47, үлетпүр кидизиниң 2-31-75, чаага кидизиниң 2-41-27 2-12-45, солун келбей барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чыгыш № 2486. СОЛУН НЕДЕЛҮЯДА 6 КАТАП УНЕР